

Vandreturisme i Sydgrønland

af Jørgen Kisbye Møller



Igaliko Fjord, juni.

Fot.: Hans Berg (1970).

Her i tidsskriftet har spørgsmålet om turisme i Grønland kun været sporadisk omtalt. Fra en artikel om „udviklingsproblemer i Grønland“ (nr. 12, 1969, side 370) af sekretariatschef Claus Bornemann bør dog citeres følgende: „Interessen for Grønland er stigende inden for turistbranchen, men myndighederne er noget tilbageholdende i deres vurdering af turismens betydning for den

grønlandske befolkning både hvad angår beskæftigelses- og indtægtsmuligheder. Nogen bekymring udtrykkes også med hensyn til de socialpsykologiske følger af en udvikling af turisterhvervet. Imidlertid er alle enige om, at den aktuelle erhvervskrise gør det ønskeligt, at alle muligheder, herunder også turisme, undersøges nøje.“

Siden da har interessen for turisme

været voksende i Grønland og spørgsmålet bl. a. været drøftet i lokalpressen. – Jeg vil mene, at vandreturisme er en turistform, der af flere grunde fortjener særlig opmærksomhed. Set fra den besøgendes side er det den billigste rejseform, der særlig vil tiltrække unge og en type mennesker, der er indstillet på dels at værne om naturen, dels at huske, at man ikke kommer til en ødemark, men gæster små følsomme samfund, hvor der må vises forståelse og takt. Og set fra grønlandsk side frembyder indretning af hytter og fastlæggelse af ruter en egnet opgave, hvor den stedlige befolkning selv kan og bør være med. Ved overkommelige investeringer og personlig indsats ligger der indtægtsmuligheder, i hytteudlejning, bådtransport, salg af proviant og husflid, ved fjeldføring, eventuelt ved udlejning af heste m. m.

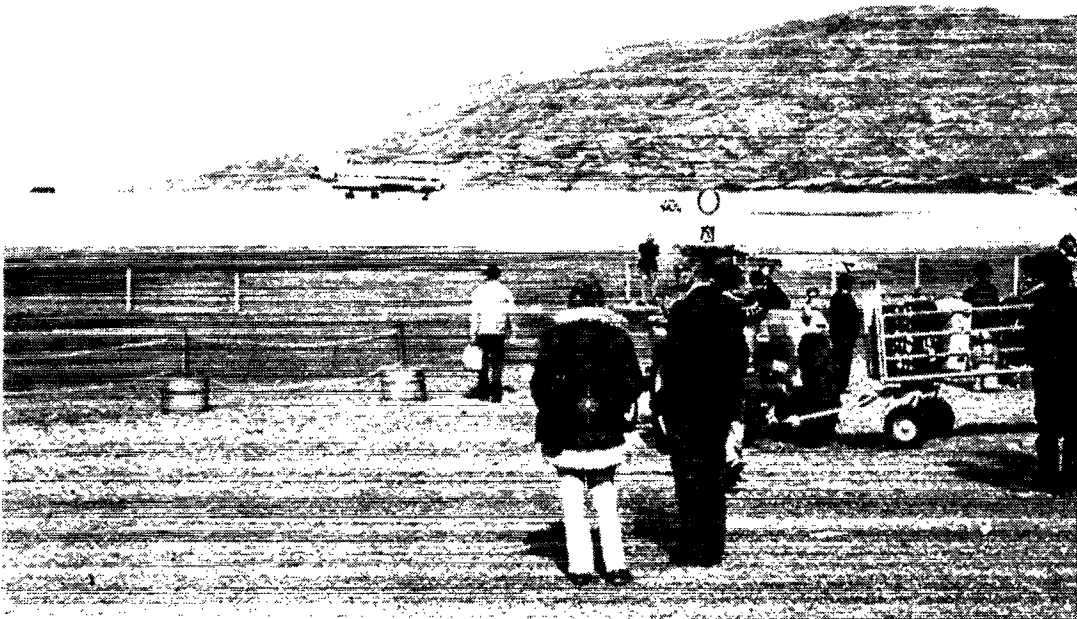
Inden jeg nærmere omtaler vandreturistudvalgets foreløbige indsats og de eksisterende rejsemuligheder, skal kort nævnes den nærmere undersøgelse af turisterhvervets muligheder i Grønland, som bebudedes i citatet fra Bornemann.

1. Turisterhvervets udviklingsmuligheder – Det officielle turistudvalg.

Et af ministeriet for Grønland nedsat „Udvalg vedr. turisme i Grønland“ afsluttede i 1973 sit arbejde.¹ Udvalgets *konklusioner* er, at Grønland afgjort rummer turismæssige seværdigheder, som vil kunne udnyttes i større udstrækning end idag, at det for at kunne ud-

nytte disse muligheder fuldt ud er en betingelse, at der inden 1980 kan indsættes *fastvingede fly* på ruterne fra Sdr. Strømfjord til Godthåb og Jakobshavn (hvilket kræver anlæggelse af landingsbaner, hvortil der måske kan opnås EF-lån), og at man indtil videre bør begrænse investeringer i turistsektoren til følgende 4 områder: 1) Sydgrønland (hvor de bedste udviklingsmuligheder findes, indtil ovennævnte fly indsættes), 2) Diskobugten, 3) Godthåb distriktet og 4) Holsteinsborg–Sdr. Strømfjord området. Man siger videre, at hvis kapaciteten i turistsektoren udbygges som nærmere foreslået, vil turisterhvervet i løbet af 1970'erne blive et sekundært erhverv, der for Grønland under eet vil kunne heltidsbeskæftige ca. 2 % af den erhvervsaktive del af befolkningen; hertil vil komme et betydeligt antal deltids- og sæsonbeskæftigede, og i de 4 turistområder vil betydningen være relativt større. Den utilfredshed i den lokale befolkning, og den negative indvirkning på miljø og samfundsstruktur, som turismen kan skabe, bør iødegås ved en aktiv turistpolitik. Det er udvalgets opfattelse, at den grønlandske befolknings indstilling er positiv, og at det vil fortsætte, hvis turismen udvikles i et rimeligt tempo og med de grønlandske myndigheders medvirken. Hvad angår offentlig støtte mener man, at det offentlige navnlig skal sikre uddannelsesmuligheder for turistsektorens personale, oprette et grønlandsk turistchefembede, igangsætte større souvenirproduktion – samt betynde de nævnte landingsbaner (der dog ikke kun vil være til gavn for turismen), mens det offentlige ikke skal investere

1. Udvalget, hvis formand var direktør E. Klæbel, udsendte december 1970 en foreløbig redegørelse og afgav oktober 1973 sin endelige betænkning (nr. 700).



Narssarssuaq.

Fot.: Ib Tøpfer (1969).

direkte i hoteller eller lokaltransport, men støtte sådanne projekter med lån og garantier fra erhvervsstøtten.

Betænkningen giver nogle tal på antallet af turister (idet man ved „turist“ forstår enhver, der uden at have bopæl i Grønland rejser dertil for egen regning eller i privat erhvervsøjemed): det voksende fra i 1960 at udgøre 12 % af de rejsende til i 1972 35 %; langt de fleste er danske, men der er også en del skan-

dinaver og tyskere imellem. 90 % af alle turister kommer med fly, lidt over halvdelen flyver med SAS. Man opstiller i betænkningen følgende *tal og prognose* for udviklingen af de forskellige arter af turister indtil 1980 (det var før olie-krisen – som dog endnu kun har påvirket flyprisen til Grønland med et beskedent ojetillæg): 1960: 500; 1970: 4600; 1971: 5800; 1972: 6500.

Fordeling 1972:

Besøgsrejsende	1000
Vandrere o. l.	300
Endagsophold	ca. 2000
Hotelturister	3200
ialt ca.	6500

Forventet efterspørgsel 1980:

(efter landingsbaner)	(uden landingsbaner)
5000	5000
3000	3000
5–6000	5000
22000	9000
35000	22000

Fra udvalgsbetænkningen – hvis mange interessante oplysninger om turismens udvikling i andre arktiske områder, udtalelser fra lokale myndigheder, forslag til uddannelsesplan for turistførere, statistiske beregninger m. m. jeg må lade ligge – skal til slut blot vedr. turismens økonomiske betydning for Grønland nævnes, at udvalget beregner den samlede indkomstvirkning i Grønland til i 1972 6 mill. kr. og i 1980 40 mill. kr., fordelt som lønindkomst til ikke-hjemmehørende 4,5 mill., lønindkomst til hjemmehørende 11,5 mill. (halvdelen til husflidsproducenter, resten indtægter i handels- og servicefag samt til ansatte ved hoteller) og som erhvervsindkomster 21,5 mill. kr.; herved tænkes både på hotel- og bådejere og på bådførere, guider m. v., men hvordan fordelingen bliver på hjemme- og ikke-hjemmehørende, tør man ikke spå.

II. Turisme i 1974.

Talen om turisme i Grønland er ikke blot fremtidsmusik. Hvis vi på grundlag af bl. a. Danmarks Turistråds Grønlands-brochure for 1974 opregner, hvad der har været planlagt af turisme i sommeren 1974, ser det således ud (når man begynder i den dyre ende): To amerikanske, et fransk og fire danske krydstogter. „Bennett“ 9 forskellige arrangementer, baseret på fly, kystskibe og hotelophold. „Vejle Rejser“ dels en 10 dages rensdyrjagt og 12 dages hundeslædeture, dels billigere ting som 12 dages fisketure (baseret på motorbåd og telt) til Nanortalik området eller ophold i Narssaq. Priserne er stærkt varierende, fra mindst 10.000 kr. for kryds-

togterne til kun 1.300 kr. for Narssaq opholdet (prisen indbefatter dog kun flybefordring til Narssaq og ophold i teltlejr, ikke proviant og udflugter).

Hertil kommer, at der i Narssarsuaq området har været *et betydeligt antal fjeldvandrere*, dels udenlandske, dels fra de organisationer, der er tilsluttet udvalget for vandreturisme; disse sidste har gennemført 3 ugers vandreture, baseret på medbragt proviant og overnatning i telt, lejrskoler og den neden for omtalte hytte i Sdr. Igaliko, for en pris af 16–1800 kr. alt inkl. Antallet af vandreturister (heri medregnet lystfiskere og bjergbestigere), der, som ovenfor nævnt, i 1972 var ca. 300, var i 1973 vokset til ca. 600 – og i 1974 til hele 1100, hvoraf over 1000 i Sydgrønland. Derimod ser det ud til, at de øvrige turistformer i 1974 har udvist stagnation.

III. Vandreturistudvalget, dets mål-sætning og opgaver.

Mens en vis kommercielt drevet turisme således er i gang – og mens den officielle turistbetæknings forslag overvejes af myndighederne (turistchefstillingen er endnu ikke besat, men der er oprettet flere lokale turistforeninger og -komiteer i Vestgrønland) – har et i foråret 1973 i København nedsat privat „Udvalg for vandreturisme i Grønland“ sat sig som opgave at fremme vandreturismen, foreløbig i Syd(vest)grønland. Udvalget består af repræsentanter for følgende foreninger: *Dansk Bjergklub, Dansk Fjeldvandrerklub, Dansk Vandrelaug, Grønlanderforeningen i København* og for eningen *Qatangut* – altså alle foreninger

uden erhvervsmæssigt formål – og har undertegnede som formand.

Man har i udvalget fra starten været enig om, at arbejdet med at udvikle turismen i Grønland må tage sit udgangspunkt ikke blot i turisternes ønsker om sådanne nye og egnede rejsemål, som landet utvivlsomt kan byde på, men også – og først og fremmest – i det grønlandske samfunds interesse i, at der udvikles nye erhvervsmuligheder, der i den udstrækning, det overhovedet er muligt, udnyttes og kontrolleres af grønlænderne selv.

Udvalgets *formål* er således at fremme vandreturismen ved i samarbejde med grønlandske foreninger, myndigheder og private at medvirke til opbygningen af den for en sådan turistform nødvendige infrastruktur, herunder opførelse af hytter, afmærkning af ruter samt udlægning af depoter. Udvalget søger i samarbejde med lokale folk og med støtte fra arkitekterne John Andersen og Kjeld Fisker at udvikle den rette hyttetype, og tænker sig de kommende hytter ejet af en kommune, en fåreholderforening eller en privat fastboende, der efter nærmere aftale i sommertiden åbner dem for vandrere mod en passende betaling, der tilfalder ejeren eller bestyreren. Udvalget agter endvidere at udgive kort og brochurer om området, hvorimod det anser gennemførelsen af rejsearrangementer som de enkelte foreningers sag.

Vi har i vandreturistudvalget fra starten været enige om, at *Sydgrønland* er den del af landet, der i første omgang bedst egner sig til en organiseret vandreturisme: Der er forholdsvis korte af-

stande og ret let terræn, det er et både varieret og historisk interessant område (nordboruinerne), og der er god mulighed både for kontakt med fåreholderne og for besøg i bygder og byer. Narssarsuaqs placering gør, at man kan spare den dyre helikoptertransport og kun behøver at supplere vandreruterne med en vis bådbefordring.

Vandreturistudvalgets første handling var (juni 1973) at henvende sig til *De samvirkende Fåreholderforeninger*; i henvendelsen, hvorefter vi sendte kommunalbestyrelser og turistforeninger i de tre sydlige kommuner kopi, redegjorde vi for planerne og foreslog et samarbejde, bl. a. om hytternes indretning og placering, ligesom vi var inde på, at fåreholderne udenfor sommersæsonen (juni–september) kunne have interesse i at benytte hytterne, dels ved fåresamlinger, dels ved udlejning til stedlige „turister“ (spejdere, skoler, sportsforeninger og weekendture). Fåreholderforeningen gav et principielt imødekomende svar, men mente ikke som sådan at kunne påtage sig opgaven; man udpegede en kontaktmand og henviste iøvrigt til at forhandle med de enkelte fåreholdere.

Efter at *Ministeriet for Grønland* havde givet os en bevilling til frirejser i 1974 – og Narssaq kommune havde stillet sig positivt overfor vort forslag om at stille et ubeboet boligstøttehus i Sdr. Igalliko til rådighed som fjeldhytte – kom der skred i sagen: I februar deltog tre repræsentanter for udvalget i de sydgrønlandske kommunalbestyrelsers fællesmøde i Narssaq. Planen fik principiel tilslutning, man nedsatte et *fælles*

turistudvalg for de tre kommuner – med Leif Høegh, Narssaq, som formand – og Narssaq kommune bevilgede et tilskud til udgivelsen af et *kort over Narssaq-Julianehåb-Narssarssuaq området*:

Dette kort foreligger nu i en foreløbig udgave. Det er i format 1:100.000 og er tegnet af Kjeld Fisker på grundlag af Geodætisk Instituts grundkort. Kortet er til salg i Grønland og Danmark.² Næste udgave af kortet vil være forsynet med indtegnede vandreruter, som da vil være endeligt fastlagt.

Dernæst har såvel medlemmer af udvalget som andre deltagere i sommerens (1974) vandreture i området indsamlet oplysninger om ruter, proviantering, interessen for hyttebygning m. v. For tiden arbejdes der i udvalget med bl. a. på grundlag af disse notater at lave en *turbeskrivelse*.

I begyndelsen af juli 1974 åbnedes *den første fjeldhytte i Sdr. Igaliko*. Der er soveplads for 15 personer, adgang til at lave mad og varmeovn (kosangas) samt vaskerum i kælderen. Hytten drives af fåreholder Eskild Jeremiassen, der bor på stedet. Overnatningsprisen er i 1975 20 kr. pr. nat pr. pers. Enhver har adgang til hytten, forudsat at man er forsynet med et af udvalget udstedt *hyttekort*. Dette hyttekort tjener tillige som ansvarsforsikring – for at opfylde fåreholderens ønske om sikkerhed mod tab ved skader på deres ejendom som følge af uforsigtighed fra vandrernes

2. Kortet fås i Danmark på Dansk Vandrelaugs kontor, Kultorvet 7, København K. Pris 50 kr., for medlemmer af de udvalget tilsluttede organisationer dog 35 kr.

side. Fjeldhytten havde i sin første kun 2 mdr. lange sæson 72 overnatninger.

Vandreturistudvalget har holdt en række møder, hvorunder vi indgående har drøftet såvel den generelle målsætning som de mange enkeltpørgsmål, som den opgave, vi er gået ind i, har vist sig at rumme. Vi har løbende haft kontakt med magister Hans Berg – og har i det omfang, afstand og kommunikation tillader det, hele tiden søgt at holde den bedst mulige kontakt med kommuner og enkeltpersoner i Grønland.

Vandreturismens status ved nytår 1975 kan resumeres således (idet omtalen af den videre planlægning følger senere):

Den stærke stigning i „vandreturismen“ (primitiv turisme baseret på overnatning i både, hytter og telte) i 1974 tyder på, at netop denne turistform i Grønland har sådanne udviklingsmuligheder, at den kan blive et betydningsfuldt bierhverv. Det vil dog kræve en vis investering i hytter og lokaltransport, og udviklingen må styres, så der ikke opstår gnidninger, navnlig ved overfyldning på enkelte lokaliteter.

Den første fjeldhytte er åbnet, og der er allerede så mange reserveringer for 1975, at den forhåbentlig snart følges af flere.

Ved udgivelsen af det omtalte kort (der forhåbentlig senere kan suppleres med et kort i samme format over Nanortalik området, så hele Sydgrønland er dækket), den planlagte turbeskrivelse (der også vil indeholde sikkerhedsregler) samt ordningen med hyttekort (ansvarsforsikring) har vandreturistudvalget søgt at gøre det lettere for større



kredse at få lysten til en „primitiv ferie“ i Grønland opfyldt.

IV. Lidt om rejsemuligheder og priser i 1975.

Vandreturistudvalget arrangerer ikke selv rejser til Grønland. Da rejsemulighederne og billetpriserne ikke desto mindre nødvendigvis må siges at indtage en central plads i en samlet vurdering af turismens muligheder i Grønland, vil det være rimeligt kort at kommentere disse spørgsmål.

Mange tror – med urette – at en rejse til Grønland er alt for dyr til at være overvejelse værd: Vel er den normale flypris t/r for tiden knap 2500 kr., men der er mulighed for at opnå store reduktioner i billetprisen gennem gruppe- og charterrejseordninger. Prisen kan herigennem komme ned på fra ca. 1300 kr. til ca. 900 kr. afhængig af deltagerantal. Endvidere arrangerer visse af de til udvalget tilknyttede foreninger såkaldte pakkerejser til Grønland, omfattende såvel selve flytransporten over Atlanten som ophold og transport lokalt.

Der er således gode muligheder for at arrangere Grønlandsrejser til priser, der – hvis man gør selve opholdet så billigt som muligt – ikke fjerner sig alt for meget fra priserne til de kendte charterferiemål (men naturligvis ikke med disses komfort). Det skal dog understreges, at indkvartering og lokal bådtransport stadig udgør en alvorlig hindring for mere omfattende turistaktivitet i landet. Mens der er næsten ubegrænsede muligheder for at finde egnede teltpladser, er pladsen såvel i lejrskoler og hytter som i byernes hoteller m. v. begrænset. Fra

Narssarssuaq vil enkeltvandrere i sommertiden et par gange ugentlig kunne komme videre med kystskib, men i øvrigt må man chartre båd, hvilket er dyrt, ligesom kun få motorbåde endnu opfylder skibstilsynets krav til passagertransport. Naerssarssuaq er en flaskehals (man har i 1974 været oppe på 200 teltende på een nat og har fremskredne planer om indretning af en ordentlig lejrplads) – og det er vort store ønske, at der herfra, ved offentlig og privat samvirke, kan organiseres *bedre og billigere bådtransport*.

V. Den videre planlægning.

Det vandreområde, udvalget for vandreturisme i første omgang satser på, er – jvf. kortet – *Narssaqhalvøen* (medregnet området fra Qagssiarssuk op til Sermilikfjorden). *Julianehåbhalvøen* (fra Igaliko over Hvalsø til Julianehåb og vice versa) samt halvøen mellem Igaliko- og Lichtenaufjorden, hvorom vi (i mangel af et grønlandsk navn) bruger nordbonavnet *Vatnahverfi*. På alle tre halvøer findes fåreholdersteder – hvoraf nogle er ubeboede – og enkelte småhytter, der ejes af fåreholderne og som benyttes ved fåresamlingerne. Terrænet er stort set egnet også for den mindre træned, men naturligvis skal man som altid i fjeldet ikke gå alene. Der findes adskillige fårestier, men de er ikke afmærkede. Mest generende kan det tætte krat være. Over de fleste elve kan der vades, dog ikke over Jespersens elv ved Sdr. Igaliko. Det vil af flere grunde være af betydning her at få en bro (eller fast placeret båd med trækto) – og Narssaq kommune har, netop med tanke på van-



Sdr. Igaliko, oktober.

Fot.: Hans Berg (1970).

dreturismen, bevilget et beløb hertil. Blandt de talrige nordboruiner tegner Brattahlid og Tjodhildes kirke i Qagssiarssuk, domkirken i Gardar (Igaliko), kirkerne Hvalsø og Unnir Høfði (Sdr. Igaliko) sig som de mest seværdige. Vatnahverfi byder på en vrimmel af søer og Grønlands største vandfald. I de øst for halvøerne liggende fjeldområder kan man få lejlighed til at studere bræer og bestige toppe. Der er let adgang til vand, men proviant må indtil videre medbringes.

Når bortses fra byerne, findes der af muligheder for overnatning under tag i øjeblikket kun lejrskolerne i Qagssiarssuk og ved Igaliko samt fjeldhytten i Sdr. Igaliko (hvorvidt lejrskolerne også

fremover kan benyttes i skoleferierne er uvist). Vi har bedt kommuner og private være opmærksom på muligheden for (ialtfald indtil interesserede fåreholdere måtte ansøge om overtagelse) at indrette *eksisterende tomme huse* på egnede steder til vandrehytter. Som konkret eksempel kan nævnes, at Igalikos østlige fåreholderforening, der er ved at bygge en ny fåresamlingshytte ved nord-siden af Jespersens elv, er positiv overfor tanken om også at lade den virke som vandrehytte. Man bør søge at udbygge *et område ad gangen* med en kæde af hytter med ca. 15 km's mellemrum, og vi har foreslået de tre kommuner (hvis grænser mødes midt på Vatnahverfi!) at få denne halvø udbygget

først, bl. a. fordi vi ved, at flere fåreholdere er interesserede i at opføre hytter på egnede steder.

Som den *første hyttedbyggede vandrerrute* forestiller vi os følgende: Med båd via Qagssiarssuk til Itivdleq, fra Igaliko øst om fjorden til Sdr. Igaliko og herfra ad ruter af forskellig længde (og med afstikker til det store vandfald) enten til Egoaluit (hvorfra båd til Julianehåb) eller helt til Lichtenau, hvorpå man herfra eller fra Sydprøven kan returnere med kystskib. Dette vil kræve indretning af ialt ca. 7 hytter – hvortil kommer et „vandrehotel“ i det næsten affolkede, men meget seværdige Lichtenau; de fremkomne planer om indretning af et alkoholikercenter i Lichtenau skulle næppe være til hinder for at bruge dette sted som endestation for Vatnahverfi-ruten.

Hvor hurtigt planen kan realiseres, afhænger af, hvor stor interesse man fra grønlandsk side viser forslaget – og om man af offentlige midler og private fonds kan få den nødvendige økonomiske støtte. Under forudsætning af, at de stedlige hytteejere selv yder arbejdskraft og egne materialer skønner vi, at det ialt for de ca. 7 hytter næppe drejer sig om støttemidler på over 100.000 kr. Så snart Vatnahverfi-ruten er klar, bør de to

nordlige halvøer udbygges på samme måde – og er vandrerstrømmen stadig stigende, må man derefter tænke på nye steder, f. eks. fjordområderne ved Nanortalik. – Det bør til slut bemærkes, at de på kortet viste *ruter* kun må opfattes som skitserede, de skal nøje gennemgås med alle lokalt interesserede – og påny gennemvandles – før de fastlægges på vandrekortet. Hvornår og hvordan de skal afmærkes, må også afhænge af lokal beslutning herom.

Udvalget for vandreturisme er gået ind i denne spændende opgave ud fra ønsket om at forene en grønlandsk erhvervsinteresse med den stigende interesse for vandreturisme. Så snart det skitserede hytte- og rutenet er udbygget, er det vor tanke at bede de lokale instanser om helt at overtage den videre udbygning, tilsynet m. v. Derimod må man vel regne med, at rejsearrangementerne og ialtfald en del af oplysningsvirksomheden fortsat mest praktisk tilrettelægges hernede. Det er vistnok det første forsøg på et sådant samarbejde – direkte mellem private danske kredse og lokale grønlandske – og vi håber, at det må bære frugt i en sund udvikling af en grønlandsk vandreturisme, til lige glæde for begge parter.